

۱- نام دیگر قانونمندی و سامان بخشی الهی نظام تقدیر الهی است

۲- سنتی که عامل ظهور و بروز استعداد های انسان است، سنت ابتلا نامیده می شود.

۳- در اصطلاح دینی، توفیق به چه معناست؟ پاسخ: آسان نمودن

۴- حفظ آبروی بندگان گناهکار و پذیرش عبادت اندک، نمونه هایی از سنت سبقت رحمت بر غضب است.

تهیه کننده: هادی دورگیران
دبیردین و زندگی دراروندکنار

درس هشتم

سنت های خداوند در زندگی

قوانین الهی

در درس قبل با حقیقت اختیار و رابطه آن با قضا و قدر الهی آشنا شدیم و دانستیم که قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی تقدیر الهی و زمینه ساز حرکت و پویایی انسان و به کارگیری اراده و اختیار اوست. در این درس می خواهیم به دو سؤال زیر پاسخ دهیم:

- ۱- قوانین و سنت های الهی حاکم بر زندگی انسان کدام اند؟
- ۲- آشنایی با این قوانین و سنت ها چه تأثیری در برنامه ریزی ما در زندگی و پیمودن راه موفقیت

دارد؟

۵- هر یک از موارد سمت راست به کدامیک از سنت های الهی در سمت چپ اشاره دارد؟ (یک مورد اضافه است.)

ستون دوم

ستون اول

(الف) ابتلاء و امتحان الهی

(ب) امداد عام الهی

(ج) املاء و استدرج

(د) توفیق الهی

۱) نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت

۲) مهلت به گمراهان برای غوطه ور شدن

در تاریکی ها

۳) عامل ظهور و بروز استعداد های انسان

آیات زیر را ترجمه کنید.

سنت عام

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

امتحان وابتلا

و نَبْلُوَكُمْ بِالْشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً

وَ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ^۱

هر کس طعم مرگ را می چشد
و قطعاً ما شما را با "شر و خیر" می آزمایشیم
و به سوی ما بازگردانده می شوید

پیام: قطعی بودن مرگ و آزمایش انسان با خیر و شر (امتحان و ابتلا)

سنت خاص

اَحْسِبِ النَّاسَ اَنْ يُّتْرَكُوا

ابتلا و امتحان

اَنْ يَقُولُوا اٰمَنَّا

برای مومنان وَ هُمْ لَا يَفْتَنُونَ^۲

آیا مردم گمان کردند رها می شوند
همین که بگویند ایمان آوردیم.....

و به سوی ما بازگردانده نمی شوند
پیام: قطعی بودن امتحان و آزمایش مومنان (سنت)

امتحان و ابتلا

كُلًّا نُمِذُّ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ

هر یک از اینان و آنان [دنیا طلبان و آخرت طلبان]

سنت امداد عام الهی

نیکوکار بدکار

مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ

را مدد می رسانیم

از عطای پروردگارت

وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا^۳

و عطای پروردگارت [از کسی] منع نشده است.

پیام: سنت امداد عام الهی شامل هر دو گروه حق جویان (نیکوکاران) و بدکاران می

شود.

وَ الَّذِيْنَ جَاهَدُوا فِینَا

و کسانی که در راه ما جها (وتلاش) کنند

لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

سنت امداد خاص الهی

(توفیق الهی)

وَ اِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِيْنَ^۴

در حقیقت خدا یا نیکوکاران است.

پیام: توفیق الهی به عنوان یک امداد خاص (بهره مندی مجاهدان راه خدا از هدایت

الهی و همراهی بانیکوکاران)

وَ الَّذِيْنَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا

و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند

سَنَسْتَدْرِجُهُمْ

سنت

به تدریج گرفتار عذابشان خواهیم کرد،

مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ

از آن راه که نمی دانند.....

وَأُمْلِيْ لَهُمْ

استدراج که به

و به آنها مهلت می دهیم

اِنْ كَذَبُوْا مَتِيْنًا^۵

همراه املاء و

همانا تدبیر من استوار است.

پیام: عذاب تدریجی منکرین آیات الهی و دادن مهلت به

آنها (سنت استدراج همراه با امکانات خاص، برزندگی

گناهکاران حاکم است)

۱- سورة انبياء، آیه ۳۵.

۲- سورة عنكبوت، آیه ۲.

۳- سورة اسراء، آیه ۲۰.

۴- سورة عنكبوت، آیه ۶۹.

۵- سورة اعراف، آیات ۱۸۲ و ۱۸۳.

سنت عام

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ

سبقت رحمت

قَلَّ لَهُ عَشْرُ امثالِهَا

برغضب

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ

فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا

وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ^۱

پیام: سنت سبقت رحمت برغضب و تفاوت پاداش و کیفر

کسی که کار نیکی بیاورد.....

ده برابر آن (پاداش) می گیرد.....

و کسی که کار بدی بیاورد.....

جزیه اندازه آن کیفر نمی شود.....

و بر آنان ستم نمی شود.....

سنت تاثیر

اعمال انسان

در زندگی او

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا

وَاتَّقُوا

لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم

بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ

وَلَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم

بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ^۲

پیام: سنت تاثیر اعمال انسان در زندگی او و توفیق الهی در بُعد اجتماعی

اگر مردم شهرها ایمان آورده.....

و تقوا پیشه می کردند.....

قطعا برای شان می گشودیم.....

برکاتی از آسمان و زمین.....

ولی تکذیب کردند؛ پس آنان را گرفتار ساختیم

به (کیفر) آنچه مرتکب می شدند.....

با تفکر در آیات پیشین، پیام های زیر را تکمیل کنید.

۱- هر انسانی در زندگی خود همواره به وسیله امور **نشد**..... یا با امور **خیر**..... در

معرض **امتحان**... است.

سوره انبیاء آیه ۳۵.....

مورد آزمایش

۲- هر کس ادعای ایمان کند،..... قرار می گیرد.

عنکبوت..... آیه.....

سوره..... آیه.....

۳- رحمت واسعة الهی به همه افراد جامعه، چه نیکوکار و چه بدکار، **تعلق می گیرد**

اسراء..... آیه.....

سوره..... آیه.....

۴- خداوند کسانی را که در راه او قدم بردارند، به طور خاص **هدایت** می کند.

عنکبوت..... آیه.....

سوره..... آیه.....

۱- سورة انعام، آیه ۱۶۰.

۲- اهل القرى : مردم شهرها

۳- سورة اعراف، آیه ۹۶.

۵- برخی گناهکاران به دست خویش، خود را در معرض هلاکت قرار می‌دهند و..... **به تدریج**

گرفتار عذاب می‌شوند.
اعراف ۱۸۲
سوره.....آیه.....

۶- خداوند پاداش کار نیک را چند برابر و کیفر کار بد را به اندازه خودش می‌دهد و این نشانه
.....الهی است.

انعام ۱۶
سوره.....آیه.....

۷- مطابق با قانون الهی، آینده انسان براساس **رفتار خوب یا بد انسان** رقم می‌خورد.
اعراف ۹۶
سوره.....آیه.....

۱- سنت‌های الهی را تعریف کنید؟

۲- نتایج شناخت قوانین جهان خلقت را بنویسید؟

سنت‌های الهی ۳- نتایج شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان را بنویسید؟

دانستیم که براساس تقدیر الهی، جهان خلقت قانونمند است و پدیده‌های آن در دایره قوانین خاصی مسیر تکاملی خود را می‌پیمایند. این قانونمندی اختصاص به پدیده‌های طبیعی ندارد و زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها را هم دربرمی‌گیرد (۱) قرآن کریم از این قوانین با عنوان «سنت‌های الهی» یاد کرده و مردم را به شناخت آنها، به خصوص سنت‌های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است.^۱

۲) شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علومی مانند فیزیک، شیمی و زیست‌شناسی سبب آشنایی ما با نشانه‌های الهی و نیز بهره‌گرفتن از طبیعت می‌شود (۲) اما شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها، موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت و به‌طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود و دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد و بالاخره این شناخت در روابط ما با خدا، با خود، با خلقت و با دیگران تأثیر بسزایی دارد (۳)

برخی از سنت‌های الهی عبارت‌اند از: ۴- **سنت‌های الهی را نام ببرید.** ۶- **مورد علامت**

۴) (۱- ابتلاء) ابتلاء در لغت به معنای امتحان است و در اصطلاح دینی، به معنای قرار دادن فرد در شرایط و موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده مشخص سازد (۵) البته میان امتحان الهی و امتحان بشری تفاوت وجود دارد و آن این است که در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم تا از طریق امتحان کردن آنها به آگاهی لازم برسیم؛ ولی امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ۵- **سنت ابتلاء را توضیح دهید.**

۱- سوره احزاب، آیه ۶۲؛ سوره فتح، آیه ۲۳؛ سوره نساء، آیه ۲۶؛ سوره آل عمران، آیه ۱۳۷.

ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است) ۶

نکته (سنت ابتلاء عام‌ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که ثابت و همیشگی است و شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود) به عبارت دیگر، زندگی هر انسانی، چه مؤمن و چه کافر، چه فقیر و چه غنی، صحنه انواع امتحان‌ها و آزمایش‌هاست. هویت و شخصیت انسان‌ها با این ابتلائات ساخته می‌شود و شناخته می‌گردد. ۷- موفقیت در هر مرحله از امتحان الهی سبب چه چیزی

می‌شود؟

عنکبوت ۲

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۷) موفقیت در هر مرحله‌ای از امتحان الهی سبب ورود فرد به مرتبه‌ای برتر می‌شود و او را با امتحان‌های جدیدتر روبه‌رو می‌کند. ۷) درست مانند دانش‌آموزی که با موفقیت در هر امتحانی وارد مرحله‌ای بالاتر از امتحانات می‌گردد تا به موفقیت نهایی برسد؛ به طور مثال، اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند، بنا به سنت ابتلاء، وارد امتحان‌ها و آزمایش‌های خاص آن می‌شود و به میزانی که در آزمون‌های اولیه سر بلند بیرون آید، قدم در آزمون‌های بعد می‌گذارد و برای کسب کمالات برتر آماده می‌شود.

امام صادق علیه السلام درباره رابطه مراتب ایمان و مراتب امتحان می‌فرماید :

به راستی که مؤمن

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ

به مانند کفه ترازوست

بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ

هر اندازه ایمانش افزوده شود،

كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ

امتحان‌ش نیز افزوده می‌شود.

زِيدَ فِي بَلَاءِهِ^۲

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این نکته اشاره دارد؟ عنکبوت ۲

ممکن است بپرسید : خداوند با چه چیزی ما را امتحان می‌کند؟ پاسخ این است که او با هر امر خیر یا شری ما را می‌آزماید؛ بیماری یا سلامت، فقر یا ثروت، از دست دادن پدر و مادر یا داشتن پدر و مادر، بارش باران یا وقوع خشک‌سالی و به طور کلی هر حادثه شیرین یا تلخ، مواد امتحانی

۱- المیزان، علامه طباطبائی، جلد اول، ذیل آیه «وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ...» (سوره بقره، آیه ۱۲۴).

۲- کافی، کلینی، ج ۲، ص ۲۵۴.

ما به حساب می‌آیند و نحوه مواجهه ما با آنها پیروزی یا شکست ما را رقم می‌زند و مهیای امتحانی دیگر می‌سازد.

از این رو، **نکته** کوچک‌ترین حادثه‌ای که پیرامون ما رخ می‌دهد، امتحانی برای ماست تا روشن شود که ما نسبت به آن حادثه چه تصمیمی می‌گیریم و چگونه عمل می‌کنیم. عمل درست، رشد و کمال و عمل غلط، عقب‌ماندگی و خسران ما را به دنبال دارد.

تفکر در متن

در رفتار و عملکرد کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می‌داند، با کسی که آن را یک

پیشامد طبیعی می‌شمارد، چه تفاوت‌هایی وجود دارد؟

۱- صبور و شکیبایی می‌ورزد ولی فردی پیشامد طبیعی می‌شمارد بی قرار است.

۲- فرد معتقد گرفتار یاس و ناامیدی نمی‌شود چون می‌داند خدا برایش جبران می‌کند ولی کسی که این نگاه را ندارد دچار یاس و ناامیدی می‌شود.

۳- فرد معتقد بلا و مصیبت را پله‌ای برای رشد معنوی خود می‌داند ولی کسی که این نگاه را ندارد با هر حادثه‌ای نسبت به خدا گمان بد می‌برد و از خدا دور می‌گردد.

ممکن است این سؤال برای شما پیش آید که چگونه هر حادثه شیرین یا تلخی می‌تواند وسیله ابتلاء و امتحان ما باشد؟

بسیاری از افراد، امور روزمره زندگی خود را جریاناتی عادی، و نه آزمایش و امتحان، تلقی می‌کنند. آنها می‌پندارند که امتحانات الهی تنها به لحظات سرنوشت‌ساز و استثنایی زندگی اختصاص دارد و فقط در چنین لحظاتی است که ایمان آدمی آزمایش می‌شود؛ در صورتی که با نگاهی دقیق درمی‌یابیم که هر ساعت از عمر ما با ده‌ها امتحان الهی همراه است و شکست یا پیروزی ما لحظه به لحظه در پرونده اعمالمان ثبت می‌گردد.

همین که هر لحظه، درباره افرادی که با آنان روبه‌رو می‌شویم قضاوت می‌کنیم خود نوعی امتحان است؛ و اگر خدای ناکرده در فکر و اندیشه خود با سوءظن با دیگران مواجه شویم در آزمایش شکست خورده‌ایم. همچنین در مواجهه با هر عملی از طریق توجه به رعایت حریم و واجبات و محرمات امتحان می‌شویم. در هنگام حضور در میان مردم نیز از طریق رعایت حقوق دیگران مورد آزمایش قرار می‌گیریم. به طور کلی جای جای زندگی انسان محلی برای امتحان است. انسان مؤمن با توجه به همین

۸- سنت امدادعام الهی را توضیح دهید؟

۹- سنت امدادعام خداوند در مورد دو گروه حق و باطل چگونه تحقق می یابد؟

مسئله است که لحظه لحظه گفتار و کردار خود را در معرض آزمایش الهی می داند و سعی می کند نوع و سبک زندگی خود را به گونه ای قرار دهد که در آزمایش الهی سربلند بیرون آید. به این خاطره درباره شهید ابراهیم هادی توجه کنید :

«ورزشکار بود و قد و اندام مناسبی داشت. هرروز با ساک دستی و لباس ورزشکاری به سمت باشگاه می رفت. یک بار رفقاییش به او گفتند: دیروز دو تا دختر دنبال تو بودند و درباره تو حرف می زدند. ماشاءالله با این تیپ و هیکل، خوب جلب توجه می کنی!

از فردا دیگر ساک ورزشی برمی داشت! لباس های ورزشی خود را داخل کیسه نایلونی می گذاشت و یک پیراهن گشاد می پوشید و روی شلوارش می انداخت؛ می گفت نمی خواهم با نوع پوششم، ذهن یک جوان را مشغول کنم.»^۱

۲- امداد عام الهی! (سنت دیگر، سنت امداد الهی است. وقتی انبیا مردم را به دین الهی فرامی خوانند مردم در برابر این دعوت دو دسته می شوند : دسته ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می دهند و هدایت الهی را می پذیرند و دسته ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می ایستند^۱ خداوند، سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر کس، هر کدام از این دو راه را برگزیند، بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده (مانند قدرت اراده، توان جسمی و فکری، امکانات موجود در جهان خلقت و...) استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش رود. درواقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته ها و هدف های هر دو گروه را فراهم کرده است، حال، کسی که راه حق را برمیگزیند لوازم و امکانات رسیدن به حق را می باید و مراتب کمال را می بیند و کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می کند همان را به دست می آورد.^۲ البته اینان عواقب زیان بار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد^۳ قرآن کریم در این باره می فرماید :

کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می دهیم و کم و کاستی نخواهند دید؛ اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می دهند، باطل است.^۴

اسراء ۲۰

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۱- برگرفته از کتاب «سلام بر ابراهیم»؛ خاطراتی از زندگی شهید ابراهیم هادی.

نکته: در "سنت استدراج" گرفتن نعمت های پیاپی؛ نوعی حرکت تدریجی به سوی هلاکت است.^۱

۲- سوره اسراء، آیات ۱۸ تا ۲۰.

۳- سوره هود، آیات ۱۵ و ۱۶.

نکته: در سنت "سبقت رحمت بر غضب"؛ حتی در صورت غضب الهی؛ باز هم دریچه لطف و رحمت خدا باز است که مجازات عمل بد را فقط به اندازه خرد عاقل محسوب کند.

۱۰- سنت توفیق الهی را تعریف کنید؟

۱۱- امداد خاص خداوند نسبت به کسانی که رضایت اورامی جویند چه نامیده

می شود؟ **توفیق الهی** (۱) **۳- امداد خاص (توفیق الهی):** (در اصطلاح دینی، توفیق به معنای آسان نمودن است؛ یعنی

خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک، قدم در راه حق می گذارد و در این راه سعی و تلاش می کند چنان فراهم می سازد که وی بتواند آسان تر به مقصد برسد. این امداد خاص خداوند سنت

«توفیق الهی» نام دارد. (۱۰) **۱۲- جلوه های امداد خاص (توفیق الهی) را بنویسید؟**

۱۲) یکی از جلوه های این توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است.^۱ خداوند،

انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می کند، دست او را می گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می برد^۳ (۱۲)

۱۳- نصرت و هدایت الهی از سنت توفیق الهی چگونه حاصل می شود؟

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این نکته اشاره دارد؟ ... **عنکبوت: ۶۹.**

۱۲) (از جلوه های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن می باشد) مانند

یافتن دوست خوب، شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیرگذار و هدایتگر.

در کسب توفیق الهی، عوامل درونی مانند داشتن روحیه حق پذیری هم نقشی تعیین کننده دارد؛

برای مثال، دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم ﷺ می شنیدند، اما این آیات ایمان یکی را

تقویت می کرد ولی بر لجابت و کفر دیگری می افزود؛ و مثال دیگر: دو نفر با هم از کنار مسجدی

می گذرند و صدای اذان را می شنوند، یکی به مسجد می رود تا نماز اول وقت خود را بخواند و دیگری

بدون توجه از کنار مسجد می گذرد. **۱۴- سنت سبقت رحمت بر غضب را تعریف کنید؟**

۴- سبقت رحمت بر غضب: (از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه

نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می کند. او به بندگان خود اعلام می کند که:

پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.^۲

یعنی حتی آنجا که خداوند بر کسی سخت می گیرد، باز هم از دریچه لطف و رحمت است؛ مانند

مادری که بر فرزندش سخت می گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می کند تا او را از اشتباه باز دارد و به

هیچ وجه قصد انتقام گیری از فرزند خود را ندارد. از همین جهت است که راه بازگشت گناهکار به

خدا همیشه باز است **(۱۴)**

آمزش گناهان با توبه، آمزش برخی گناهان با انجام کار نیک^۴، حفظ آبروی بندگان گناهکار،

۱- سورة آل عمران، آیات ۱۲۳ تا ۱۲۵؛ سورة انفال، آیه ۴۴؛ سورة بقره، آیه ۲۴۹.

۲- مقصود از غضب الهی، محروم کردن ظالمین و فاسقان از برخی نعمت ها و گرفتار کردن آنها در عذاب های دنیوی و اخروی است.

۳- سورة انعام، آیه ۵۴ **نکته: امداد عام ← امکانات خداوند برای**

هر دو گروه (نیکوکاران و بدکاران)

۴- سورة هود، آیه ۱۱۴. امداد خاص ← توفیق الهی ← عامل درونی فرد

نکته: در سنت املاء مهلت ها و امکانات با اختیار و اراده خود افراد به صورت
بلای الهی جلوه گر می شود. ✓ ص غ

پذیرش عبادت اندک^۱ و رضایت سریع از کسی که طلب آمرزش کرده^۲، نمونه هایی از سبقت رحمت
خدا بر غضب او است.

یا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ ای خدایی که رحمتش بر غضبش سبقت گرفته است.

((یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب خدا آن است که وقتی انسان کار نیکی انجام می دهد، خداوند به فرشته اش فرمان می دهد که فوراً آن را ثبت نماید، اما وقتی گناهی مرتکب می شود به فرشته خود دستور می دهد که صبر کند تا بنده اش توبه کند و جبران نماید؛ و در صورتی که بنده توبه نکرد آن گناه را ثبت نماید.^۴ همچنین خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا می دهد.))^۵

۱۵- سنت املاء و استدراج را توضیح دهید؟

انعام ۶۰

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۵- املاء و استدراج^{۱۵}: خداوند برای انسانی که به دام گناه می افتد، شرایطی را فراهم می کند که بتواند توبه کند و از گناه دوری نماید؛ حتی اگر بارها گناه کرد و توبه نمود، باز هم خداوند از گناه او می گذرد؛ اما اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجابت ورزند، خداوند به آنها فرصتی می دهد و بر امکانات و نعمت های آنان می افزاید و آنها این فرصت و نعمت ها را وسیله غوطه ور شدن در گناهان قرار می دهند ((در حقیقت، مهلت ها و نعمت ها، با اختیار و اراده خودشان به صورت بلای الهی جلوه گر شده و باعث می شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین تر شود و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک تر می شوند)) این سنت که از جمله سنت های حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه است، سنت «املاء و استدراج» نام دارد.^{۱۵}

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟ .. اعراف ۱۸۲، ۱۸۳

۱- «... یا مَنْ يَقْبَلُ الْيَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ...». مفاتیح الجنان، دعای سحر.

۲- «... یا سریع الرضا...». دعای کمیل.

۳- فرازی از دعای جوشن کبیر.

۴- کافی، کلینی، ج ۲، ص ۴۳۷.

۵- سورة شوری، آیه ۴۰؛ سورة انعام، آیه ۱۶۰.

۶- دبیر محترم؛ املاء و استدراج در این کتاب، سنت واحد گرفته شده و طراحى سؤالاتی که بخواهد این دورا از هم جدا کند، صحیح نیست.

۷- املاء به معنای مهلت دادن است و استدراج به معنای حرکت تدریجی به سمت عذاب الهی است.

۱۶- چرا باید بکوشیم که در دایره سنت املاء و استدراج قرار بگیریم؟

نکته ۱۶)) قرار گرفتن در دایره سنت املاء و استدراج نتیجه عمل خود انسان هاست. بنابراین باید بکوشیم که در دایره این سنت ها قرار نگیریم تا به هلاکت ابدی گرفتار نشویم. ۱۶))
امیر المؤمنین علیه السلام می فرماید: «چه بسا احسان پایی خدا، کسی را گرفتار کند و برده پوشی خدا او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریفته و شیفته خود گردد و خدا هیچ کس را همانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.»^۱

پیام آیات

با توجه به آیات ۱۸۲ و ۱۸۳ سورة اعراف تحلیل کنید که در چه صورتی وفور نعمت نشانه سنت املاء و استدراج است؟ اگر کسی غرق نعمت باشد و در همان حال به خدا و دستوراتش اعتقادی نداشته باشد؛ گرفتار سنت املاء و استدراج است.

نمونه

در خطبه ای که حضرت زینب علیها السلام در شام و در برابر یزید ایراد کرد این گونه یزید را مورد خطاب قرار داد:^۲
... ای یزید، آیا گمان برده ای حال که جای زمین و آفاق آسمان را بر ما گرفتی و بستی و ما چونان کنیزان رانده شدیم، مایه خواری ما و موجب کرامت توست و حکایت از عظمت جایگاه تو دارد، که این چنین باد در بینی انداخته ای، و برق شادی و سرور از دیدگانت می جهد؟!
اندکی آرام گیر، مگر سخن خدای را فراموش کرده ای که فرمود: «آنان که کافر شدند تصور نکنند که اگر به آنان مهلت می دهیم، (این مهلت) به نفع آنها است، فقط به این خاطر به آنان مهلت می دهیم تا بر گناهان خود بیفزایند برای آنان عذاب خوارکننده خواهد بود».^۳

۱۷) (۶- تأثیر اعمال انسان در زندگی او) ۱۷) رهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می دهد، در موارد بسیاری تحت تأثیر رفتارهای گذشته

۱- نهج البلاغه، حکمت ۲۶، ابتدای عبارت: «کم من مستدرج...».

۲- لهوف، سید ابن طاووس، صص ۲۱۶-۲۱۴.

۳- سورة آل عمران، آیه ۱۷۸.

۱۷- حدیث شریف امام صادق (ع) که می فرماید:..... ((کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند از کسانی که به عمر اصلی زندگی می گذرانند، بیشترند)) در بردارنده کدام سنت الهی می باشد؟

او، اعم از رفتارهای خوب و بد است.

به طور مثال، امام صادق علیه السلام می فرماید :

مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ

وَمَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ^۱

کسانی که به واسطه گناه می میرند

از کسانی که به واسطه سرآمد عمرشان می میرند، بیشترند.

و کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند،

از کسانی که به عمر اصلی زندگی می کنند، بیشترند.

همچنین در تعلیم دینی آمده است که صله رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه، عمر را افزایش می دهد^۲ و قطع رحم و بی محبتی به خویشان عمر را کاهش می دهد.^۳ احسان به والدین، امانت داری، لقمه حلال، آب دادن به درخت تشنه^۴ یا سیراب کردن حیوانات^۵ و نیز برطرف کردن اندوه و غصه دیگران زندگی را بهبود می بخشد. ظلم به دیگران و افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی، آثار زیان باری از جمله نزول بلا و عدم استجابت دعا را به دنبال دارد،^۶ همان طور که تقوا و ایمان واقعی به خداوند سبب نزول برکات الهی می گردد.^۷

اعراف ۹۶

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

برنامه ریزی

۱- برای اینکه در امتحانات الهی موفق باشیم، چه اقداماتی باید انجام دهیم؟

.....

۲- برای اینکه از توفیق الهی بهره مند شویم چه برنامه هایی را پیشنهاد می دهید؟

.....

۱- بحار الانوار، مجلسی، ج ۵، ص ۱۴۰.

۲- عبون اخبار الرضا، صدوق، ج ۲، ص ۳۷.

۳- کافی، کلینی، ج ۲، ص ۱۵۳.

۴- تفسیر العیاشی، عیاشی، ج ۲، ص ۸۶.

۵- بحار الانوار، مجلسی، ج ۶۲، ص ۶۵.

۶- سورة اعراف، آیات ۷۷ و ۷۸ و آیات ۱۶۳ تا ۱۶۶.

۷- سورة اعراف، آیه ۹۶.

کتابنامه بخش اول

نام کتاب	نویسنده	مترجم	ناشر	درس	مخاطب
۱- آموزش عقاید	محمدتقی مصباح یزدی	عباس آگاهی	سازمان تبلیغات اسلامی	بخش اول	معلم/ دانش آموز
۲- آن که به خدا ایمان داشت و آن که به خدا ایمان نداشت	زان گیتون - زاک لائزمن		دفتر نشر فرهنگ اسلامی	۱	معلم
۳- اثبات خدا	سید محمدباقر صدر	محمود عابدی	انتشارات روزبه	۲ و ۱	معلم
۴- الله شناسی	سید محمدحسین حسینی طهرانی		انتشارات حکمت	۳ و ۲، ۱	معلم
۵- الهی نامه	جواد محدثی		بوستان کتاب قم	۳ و ۲، ۱	دانش آموز
۶- انسان و سرنوشت	مرتضی مطهری		انتشارات صدرا	۵	معلم/ دانش آموز
۷- تبیین براهین اثبات خدا	عبدالله جوادی آملی		مرکز نشر اسراء	۲ و ۱	معلم
۸- توحید	مرتضی مطهری		انتشارات صدرا	۳ و ۲، ۱	معلم/ دانش آموز
۹- توحید در قرآن	عبدالله جوادی آملی		مرکز نشر اسراء	۳ و ۲، ۱	معلم/ دانش آموز
۱۰- جهان بینی توحیدی	مرتضی مطهری		انتشارات صدرا	۳ و ۲، ۱	معلم/ دانش آموز
۱۱- حکمت عبادات	عبدالله جوادی آملی		مرکز نشر اسراء	۳	معلم/ دانش آموز
۱۲- خدا	حسین سوزنجی		انتشارات مدرسه	۳ و ۲، ۱	معلم/ دانش آموز
۱۳- خدا از دیدگاه قرآن	سید محمدحسین حسینی بهشتی		نشر بقعه	۳ و ۲، ۱	معلم/ دانش آموز
۱۴- رسائل توحیدی	علامه سیدمحمد حسین طباطبائی		انتشارات الزهراء	۳ و ۲، ۱	معلم
۱۵- ریا و عجب از دیدگاه امام خمینی علیه السلام	سید احمد فهری		مؤسسه انتشاراتی تحقیقاتی فیض کاشانی	۴	معلم/ دانش آموز
۱۶- علم پیشین الهی و اختیار انسان	محمد سعیدی مهر		بزرگهنگ فرهنگ و اندیشه اسلامی	۵	معلم
۱۷- نیت : راه هدایت (شرح حدیث اخلاص از چهل حدیث امام خمینی)	محمدحسن احمدی فقیه		مؤسسه نشر و تحقیقات ذکر	۴	معلم/ دانش آموز